

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JEANA RICHARDA DE LA TOURA
przedstawiona w dniu 13 lipca 2023 r.¹

Sprawa C-392/22

X

przeciwko

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (sąd rejonowy w Hadze, ośrodek zamiejscowy w 's-Hertogenbosch, Niderlandy)]

Odesłanie prejudycjalne – Przeszłość wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – System dubliński – Rozporządzenie (UE) nr 604/2013 – Przekazanie osoby ubiegającej się o azyl do państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej – Artykuł 3 ust. 2 akapit drugi – Niemożność przekazania z powodu systemowych nieprawidłowości w procedurze azylowej i w warunkach przyjmowania wnioskodawców – Zakres – Natychmiastowe zawracanie na granicach zewnętrznych i stosowanie środków detencyjnych na przejściach granicznych – Mające zastosowanie reguły dowodowe – Obowiązek i zakres współpracy między właściwym organem a wnioskodawcą

I. Wprowadzenie

1. W niniejszym odesłaniu prejudycjalnym po raz kolejny podniesiono kwestię zakresu art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia (UE) nr 604/2013², zgodnie z którym jeżeli przekazanie osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej do państwa członkowskiego pierwotnie wyznaczonego jako państwo odpowiedzialne (zwanego dalej „odpowiedzialnym państwem członkowskim”) jest niemożliwe, gdyż istnieją istotne powody ku temu, by przypuszczać, że w procedurze azylowej w tym państwie członkowskim występują wady systemowe, wystawiające ową osobę na ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w rozumieniu art. 4 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej³, państwo członkowskie dokonujące ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego dalej prowadzi ocenę kryteriów określonych w rozdziale III w celu stwierdzenia, czy inne państwo członkowskie może zostać wyznaczone jako odpowiedzialne.

¹ Język oryginału: francuski.

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (Dz.U. 2013, L 180, s. 31; zwane dalej „rozporządzeniem Dublin III”).

³ Zwanej dalej „kartą praw podstawowych”.

2. Odesłanie to zostało przedstawione w ramach sporu pomiędzy X, obywatelem syryjskim, a Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (sekretarzem stanu ds. sprawiedliwości i bezpieczeństwa, Niderlandy; zwanym dalej „sekretarzem stanu”) w przedmiocie decyzji sekretarza stanu o nierozpatrywaniu wniosku X o udzielenie ochrony międzynarodowej, ponieważ państwem członkowskim odpowiedzialnym za jego rozpatrzenie jest Rzeczpospolita Polska. X sprzeciwia się przekazaniu go do rzeczzonego państwa członkowskiego ze względu na to, że był on niejednokrotnie poddany natychmiastowemu zawróceniu na granicy zewnętrznej Polski, a następnie na przejściu granicznym tego państwa członkowskiego zastosowano wobec niego środek detencyjny, w sposób, jak twierdzi, niezgodny z prawem, i w warunkach, które nie odpowiadały ponadto jego potrzebom.

3. W niniejszej sprawie zwrócono się do Trybunału o dalsze rozwinięcie orzecznictwa w tej dziedzinie. Chociaż bowiem samą zasadę, na której opiera się art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III, Trybunał sformułował w wyroku z dnia 21 grudnia 2011 r., N.S. i in.⁴, to następnie uściślił jej zakres w wyrokach z dnia 16 lutego 2017 r., C.K.⁵ i in. oraz z dnia 19 marca 2019 r., Jawo⁶. Niniejsza sprawa różni się od wspomnianych precedensów orzeczniczych, ponieważ przekazanie ma być niemożliwe ze względu na popełniane przez państwo członkowskie w pierwszej kolejności odpowiedzialne poważne i systematyczne naruszenia praw podstawowych obywateli państw trzecich na jego granicach.

4. W ramach niniejszej analizy przedstawię przede wszystkim powody, dla których uważam, że praktyki wskazane w pkt 2 niniejszej opinii same w sobie nie pozwalają na uznanie, iż istnieje poważna i sprawdzona podstawa, aby sądzić, że w przypadku przekazania do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej byłaby narażona na rzeczywiste ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w rozumieniu art. 4 karty praw podstawowych w trakcie rozpatrywania jej wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i po jego zakończeniu.

5. Następnie wyjaśnię, że w tych okolicznościach właściwy organ jest zobowiązany do wykonania decyzji o przekazaniu bez uprzedniej weryfikacji i bez zwracania się do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego o przekazanie dodatkowych informacji lub udzielenie gwarancji indywidualnych w odniesieniu do warunków przyjmowania i przejęcia wnioskodawcy.

6. Wreszcie wyjaśnię w świetle zasad, które Trybunał już w swoim orzecznictwie określił, reguły dowodowe i zasady współpracy, którymi należy kierować się przy ustalaniu ryzyka niehumanitarnego lub poniżającego traktowania wnioskodawcy w kontekście art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III.

II. Ramy prawne

7. Motywy 19, 32 i 39 rozporządzenia Dublin III brzmią w sposób następujący:

„(19) W celu zapewnienia skutecznej ochrony praw zainteresowanych osób należy określić gwarancje prawne oraz prawo do skutecznego środka zaskarżenia w odniesieniu do decyzji dotyczących przekazania do odpowiedzialnego państwa członkowskiego, zgodnie w szczególności z art. 47 [karty praw podstawowych]. W celu zapewnienia przestrzegania

⁴ C-411/10 i C-493/10, zwany dalej „wyrokiem N.S. i in.”, EU:C:2011:865.

⁵ C-578/16 PPU, EU:C:2017:127.

⁶ C-163/17, zwany dalej „wyrokiem Jawo”, EU:C:2019:218.

prawa międzynarodowego skuteczny środek zaskarżenia w odniesieniu do takich decyzji powinien obejmować zbadanie zarówno stosowania niniejszego rozporządzenia, jak i sytuacji prawnej oraz faktycznej w państwie członkowskim, do którego wnioskodawca jest przekazywany.

[...]

(32) W odniesieniu do traktowania osób objętych zakresem zastosowania niniejszego rozporządzenia państwa członkowskie związane są swoimi zobowiązaniami powstałymi na mocy instrumentów prawa międzynarodowego, w tym odpowiedniego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

[...]

(39) Niniejsze rozporządzenie nie narusza praw podstawowych i jest zgodne z zasadami uznanymi w szczególności w [karcie praw podstawowych]. W szczególności niniejsze rozporządzenie zmierza do zapewnienia pełnego przestrzegania prawa do azylu gwarantowanego przez art. 18 [karty praw podstawowych] i praw uznanych w jej art. 1, 4, 7, 24 i 47. Niniejsze rozporządzenie powinno w związku z tym być odpowiednio stosowane”.

8. Artykuł 3 owego rozporządzenia, zatytułowany „Rozpatrywanie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie rozpatrują każdy wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej złożony przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który składa wniosek na terytorium jednego z nich, w tym na granicy lub w strefach tranzytowych. Wniosek jest rozpatrywany przez jedno państwo członkowskie, którym jest państwo, które kryteria wymienione w rozdziale III wskazują jako odpowiedzialne.

2. W przypadku gdy nie można wyznaczyć odpowiedzialnego państwa członkowskiego na podstawie kryteriów wymienionych w niniejszym rozporządzeniu, odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest pierwsze państwo członkowskie, w którym wniosek ten został złożony.

Jeżeli przekazanie wnioskodawcy do państwa członkowskiego pierwotnie wyznaczonego jako państwo odpowiedzialne jest niemożliwe, gdyż istnieją istotne powody ku temu, by przypuszczać, że w procedurze azylowej i w warunkach przyjmowania wnioskodawców w tym państwie członkowskim występują wady systemowe, powodujące pojawienie się ryzyka niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w rozumieniu art. 4 [karty praw podstawowych], państwo członkowskie dokonujące ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego dalej prowadzi ocenę kryteriów określonych w rozdziale III w celu stwierdzenia, czy inne państwo członkowskie może zostać wyznaczone jako odpowiedzialne.

Jeżeli na mocy niniejszego ustępu nie można przeprowadzić przekazania do żadnego z państw członkowskich wyznaczonych na podstawie kryteriów określonych w rozdziale III ani do pierwszego państwa członkowskiego, w którym złożono wniosek, odpowiedzialnym państwem członkowskim staje się państwo członkowskie prowadzące postępowanie w sprawie ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego.

[...]”.

III. Okoliczności sporu w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

9. Skarżący, obywatel syryjski urodzony w 1992 r., złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w Polsce w dniu 9 listopada 2021 r. W dniu 21 listopada 2021 r. udał się do Niderlandów, gdzie w dniu 22 listopada 2021 r. złożył nowy wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. W dniu 20 stycznia 2022 r. Królestwo Niderlandów zwróciło się do Rzeczypospolitej Polskiej o wtórne przejęcie skarżącego na podstawie art. 18 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Dublin III. W dniu 1 lutego 2022 r. Rzeczpospolita Polska zgodziła się na jego wtórne przejęcie na podstawie art. 18 ust. 1 lit. c) tego rozporządzenia. Decyzją z dnia 20 kwietnia 2022 r. sekretarz stanu nie przyjął do rozpatrzenia złożonego przez skarżącego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

10. Ten ostatni wniósł skargę na ową decyzję do rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (sądu rejonowego w Hadze, ośrodek zamieszcowy w 's-Hertogenbosch, Niderlandy), będącego sądem odsyłającym, i jednocześnie złożył wniosek do właściwego sędziego o zastosowanie środków tymczasowych. W dniu 3 czerwca 2022 r. sędzia ten zarządził żądane środki i wydał zakaz przekazania skarżącego do Polski do czasu wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie skargi.

11. Skarżący twierdzi, że władze polskie naruszyły jego prawa podstawowe, w związku z czym obawia się, że po przekazaniu go do Polski sytuacja się powtórzy. W tym względzie oświadcza, że po wjeździe do Polski został trzykrotnie wydalony przez władze polskie z terytorium Unii na Białoruś w drodze procedury zwanej „pushbackiem”. Procedura ta narusza godność ludzką, co w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stanowi bezwzględnie przeszkodę dla przekazania na podstawie rozporządzenia Dublin III⁷. Skarżący uzasadnił swoje oświadczenia, powołując się na sprawozdania organizacji pozarządowych (NGO), a także na orzecznictwo Trybunału, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i sądów krajowych. Skarżący krytykuje również sposób, w jaki polskie władze potraktowały go na granicy, gdzie, między innymi, nie mógł korzystać z pomocy tłumacza ustnego w celu uzyskania wyjaśnień lub informacji. Otrzymał on jednak dokument w języku arabskim wyjaśniający rozporządzenie Dublin III. Za radą jednej z organizacji skarżący wyraził zgodę na pobranie odcisków palców. Skarży się on ponadto na warunki panujące w ośrodku detencyjnym, w którym został umieszczony w następstwie złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, ponieważ brakowało mu tam jedzenia i nie miał dostępu do opieki medycznej. Wreszcie skarżący podniósł, że władza sądownicza w Polsce nie jest niezależna, i zwrócił się do sądu odsyłającego o skierowanie do Trybunału tych samych pytań prejudycjalnych, które przedstawiono w sprawie zakończonej postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 20 maja 2022 r., Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid⁸.

12. Sekretarz stanu uważa natomiast, że może w pełni polegać na zasadzie wzajemnego zaufania wobec Rzeczypospolitej Polskiej, w związku z czym można założyć, iż po przekazaniu skarżącego do tego państwa członkowskiego nie znajdzie się on w sytuacji sprzecznej z art. 4 karty praw podstawowych. Sekretarz stanu wyjaśnia, że praktyka „pushbacków” nie ma znaczenia dla oceny zgodności z prawem decyzji o przekazaniu, ponieważ skarżący po przeprowadzeniu przekazania nie będzie na tę praktykę narażony. Ponadto podkreśla on, że skarżący nie wykazał, iż sytuacja, w jakiej się znajdzie po przekazaniu do Polski, osiągnie szczególnie wysoki próg dolegliwości określony przez Trybunał w wyroku Jawo.

⁷ X przywołuje wyrok ETPC z dnia 21 stycznia 2011 r. w sprawie M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609).

⁸ C-208/22, niepublikowany, EU:C:2022:441.

13. Sekretarz stanu wskazuje wreszcie, że nie widzi żadnego powodu, aby skorzystać z klauzuli dyskrecjonalnej przyznanej mu w art. 17 rozporządzenia Dublin III i z własnej inicjatywy rozpatrzyć złożony przez skarżącego wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej.

14. Sąd odsyłający zauważa, że stoi w obliczu konieczności wydania orzeczenia w przedmiocie zakresu, w jakim naruszenia praw podstawowych obywateli państw trzecich wynikające z praktyki „pushbacków” i niezgodnych z prawem środków detencyjnych, jakich dopuściło się państwo członkowskie w pierwszej kolejności odpowiedzialne, mają wpływ na zasadę wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi.

15. W tych okolicznościach Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (sąd rejonowy w Hadze, ośrodek zamiejscowy w 's-Hertogenbosch) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy w świetle motywów 3, 32 i 39 rozporządzenia [Dublin III] w związku z art. 1, 4, 18, 19 i 47 [karty praw podstawowych] rozporządzenie to należy interpretować i stosować w ten sposób, że obowiązująca między państwami zasada zaufania nie podlega stopniowaniu, a co za tym idzie poważne i systematyczne naruszenia prawa Unii, jakich dopuszcza się przed przekazaniem potencjalnie odpowiedzialne państwo członkowskie w stosunku do obywateli państw trzecich, którzy nie zostali jeszcze przekazani wtórnie na mocy rozporządzenia dublińskiego, stoją bezwzględnie na przeszkodzie przekazaniu do tego państwa członkowskiego?
- 2) Jeżeli na [pytanie pierwsze] zostanie udzielona odpowiedź przecząca, to czy art. 3 ust. 2 rozporządzenia [Dublin III] w związku z art. 1, 4, 18, 19 i 47 karty praw podstawowych należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy potencjalnie odpowiedzialne państwo członkowskie narusza w sposób poważny i mający charakter systemowy prawo Unii, to działając na podstawie [tego rozporządzenia], przekazujące państwo członkowskie nie może automatycznie opierać się na obowiązującej między państwami zasadzie zaufania, lecz musi wyeliminować wszelkie wątpliwości lub też uprawdopodobnić, że wnioskodawca nie znajdzie się po przekazaniu w sytuacji, która nie odpowiadałaby wymogom wynikającym z art. 4 [karty praw podstawowych]?
- 3) Za pomocą jakich środków dowodowych wnioskodawca może uzasadnić, że art. 3 ust. 2 rozporządzenia [Dublin III] stoi na przeszkodzie jego przekazaniu oraz jakie standardy w zakresie postępowania dowodowego należy przy tym stosować? Czy z uwagi na zawarte w motywach [tego rozporządzenia] odesłania do dorobku prawnego Unii na przekazującym państwie członkowskim spoczywa obowiązek współpracy lub weryfikacji warunków w państwie, do którego miałoby nastąpić przekazanie, czy też w przypadku poważnych i mających charakter systemowy naruszeń praw podstawowych wobec obywateli państw trzecich konieczne jest uzyskanie od odpowiedzialnego państwa członkowskiego indywidualnych gwarancji, że prawa podstawowe wnioskodawcy zostaną (jednak) uszanowane po jego przekazaniu? Czy odpowiedź na powyższe pytanie byłaby inna, gdyby wnioskodawca miał problemy z przeprowadzeniem dowodu, w sytuacji gdy nie jest on w stanie potwierdzić swoich spójnych i szczegółowych oświadczeń dokumentami, podczas gdy biorąc pod uwagę charakter tych oświadczeń nie można tego od niego oczekiwać?
- 4) Czy odpowiedź na [pytanie trzecie] byłaby inna, gdyby wnioskodawca był w stanie uprawdopodobnić, że odwołanie się do organów państwowych lub skorzystanie ze środka zaskarżenia w odpowiedzialnym państwie członkowskim nie będzie możliwe lub skuteczne?”

16. Uwagi na piśmie zostały złożone przez skarżącego, rządy niderlandzki, belgijski, czeski, niemiecki, włoski, węgierski, austriacki i polski oraz Komisję Europejską.

IV. Ocena

A. W przedmiocie zakresu art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III (pytania pierwsze i drugie)

17. Proponuję, aby pytania prejudycjalne pierwsze i drugie Trybunał zbadał łącznie.

18. Po pierwsze, w pytaniu pierwszym zwrócono się do Trybunału o wyjaśnienie, czy art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie wykonaniu decyzji o przekazaniu osoby ubiegającej się o azyl, w sytuacji gdy ustalono, iż przed wydaniem takiej decyzji państwo członkowskie, które jest odpowiedzialne w pierwszej kolejności, dopuściło się wobec tej osoby „poważnych i systematycznych naruszeń prawa Unii”. Chociaż pytanie to sformułowano w sposób szczególnie szeroki, to z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika w sposób oczywisty, że sąd odsyłający koncentruje swoje pytania na dwóch rodzajach praktyk, jakie wydaje się stosować to państwo członkowskie w sytuacji, w której obywatele państw trzecich próbują przekraczać lub przekraczają jego granice zewnętrzne, a mianowicie na praktyce natychmiastowego zawracania i praktyce zatrzymania detencyjnego na przejściach granicznych.

19. Pragnę zatem na wstępie zauważyć, że pytanie to nie dotyczy przypadku, w którym wnioskodawca powołuje się na istnienie właściwych mu wyjątkowych okoliczności, takich jak szczególny stopień narażenia, o którym to przypadku Trybunał mówi w pkt 95 wyroku Jawo i który zbadał on w wyroku z dnia 16 lutego 2017 r., C.K. i in.⁹

20. Po drugie, na wypadek gdyby Trybunał uznał, że praktyki te nie stoją na przeszkodzie wykonaniu decyzji o przekazaniu, sąd odsyłający poprzez pytanie drugie zwraca się do Trybunału o wyjaśnienie, na ile właściwy organ jest zobowiązany upewnić się, że w wyniku przekazania wnioskodawca nie będzie narażony na ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania.

1. W przedmiocie zakresu i zasad oceny istnienia ryzyka nieludzkiego lub poniżającego traktowania w wyniku przekazania

21. Zgodnie z art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej nie można przekazać do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego, jeżeli istnieją poważne powody ku temu, by przypuszczać, że ze względu na systemowe nieprawidłowości w procedurze azylowej i w warunkach przyjmowania wnioskodawców w tym państwie członkowskim będzie ona narażona na ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania w rozumieniu art. 4 karty praw podstawowych. Przepis ten kodyfikuje orzecznictwo wypracowane przez Trybunał w wyroku N.S. i in.

⁹ C-578/16 PPU, EU:C:2017:127.

22. W wyroku Jawo Trybunał rozszerzył zakres kontroli, jaką powinien przeprowadzić sąd rozpoznający skargę na decyzję o przekazaniu, a to ze względu na to, że wspólny europejski system azylowy i zasada wzajemnego zaufania opierają się na zapewnieniu, by „stosowanie tego systemu nie prowadziło do powstania poważnego ryzyka naruszenia art. 4 karty praw podstawowych na żadnym etapie i w żadnej formie”¹⁰, przy czym artykuł ten ustanawia zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania o charakterze ogólnym i bezwzględny¹¹. W konsekwencji kontrola ta powinna dotyczyć zarówno ryzyka niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, na jakie wnioskodawca jest narażony w trakcie przekazania, jak i analogicznego ryzyka, na które jako wnioskodawca będzie wystawiony w toku procedury rozpatrywania jego wniosku, a następnie, po jej zakończeniu, jako beneficjent statusu uchodźcy lub statusu ochrony uzupełniającej¹², czy też, w przypadku odmowy udzielenia ochrony międzynarodowej, jako obywatel państwa trzeciego oczekujący na wydalenie¹³.

23. Trybunał nakłada na właściwy organ obowiązek przeprowadzenia kontroli, która składa się z dwóch etapów.

24. Pierwszy etap polega na ocenie rzeczywistego ryzyka poddania wnioskodawcy niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu na podstawie obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych danych. Elementy te powinny umożliwić temu organowi dokonanie oceny funkcjonowania systemu ochrony międzynarodowej w odpowiedzialnym państwie członkowskim, a w szczególności istnienia nieprawidłowości, czy to systemowych lub ogólnych, czy też dotyczących określonych grup osób¹⁴, przy przyjmowaniu i przejściu wnioskodawców, a także ewentualnie adekwatności i wystarczającego charakteru gwarancji indywidualnych, jakie to państwo członkowskie może zaoferować. Dane te mogą wynikać w szczególności z międzynarodowych orzeczeń sądowych, takich jak wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także z decyzji, sprawozdań i innych dokumentów sporządzanych przez organy Rady Europy lub pochodzących z systemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, lub też z regularnych i spójnych sprawozdań międzynarodowych organizacji pozarządowych. Warto zauważyć w tym względzie, że zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka właściwe organy „uznaje się co do zasady za świadome ogólnych braków szczegółowo opisanych w wiarygodnych sprawozdaniach wydawanych, w szczególności, przez [Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców], Radę Europy i organy Unii Europejskiej”¹⁵.

25. Co się tyczy kryteriów, w świetle których właściwy organ powinien dokonać takiej oceny, Trybunał orzekł, że aby nieprawidłowości te mogły być objęte zakresem stosowania art. 4 karty praw podstawowych, muszą osiągnąć szczególnie wysoki próg dolegliwości, który zależy od wszystkich okoliczności danej sprawy¹⁶. Zdaniem Trybunału próg ten zostaje osiągnięty w sytuacjach charakteryzujących się skrajną deprywacją materialną zainteresowanego, która nie pozwalałaby mu na zaspokojenie podstawowych potrzeb, takich jak wyżywienie, mycie się

¹⁰ Wyrok Jawo (pkt 89).

¹¹ Wyrok Jawo (pkt 87).

¹² Zobacz wyrok Jawo (pkt 89, w którym Trybunał zauważył również, że „[i]stniałaby w tym zakresie niespójność, gdyby istnienie takiego ryzyka na etapie postępowania azylowego uniemożliwiało przekazanie, natomiast to samo ryzyko było tolerowane, jeżeli postępowanie to zostało zakończone poprzez przyznanie ochrony międzynarodowej”).

¹³ Przykładem takiej sytuacji może być wyrok N.S. i in., ponieważ w sprawie, w której on zapadł, występowały systemowe nieprawidłowości w państwie członkowskim, w którym wnioskodawca miał być pozbawiony wolności w przypadku jego wydalenia, które to nieprawidłowości zostały stwierdzone przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyniku wniesionych do niego skarg indywidualnych.

¹⁴ Zobacz wyroki: Jawo (pkt 90 i przytoczone tam orzecznictwo); N.S. i in. (pkt 91).

¹⁵ Wyrok ETPC z dnia 21 listopada 2019 r. w sprawie Ilias i Ahmed przeciwko Węgrom (CE:ECHR:2019:1121JUD004728715, § 141).

¹⁶ W wyroku Jawo (pkt 91) Trybunał odniósł się do wyroku ETPC z dnia 21 stycznia 2011 r. w sprawie M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, § 254).

i mieszkanie, oraz która szkodziłaby jego zdrowiu fizycznemu lub psychicznemu lub doprowadziłaby go do stanu powodującego naruszenie godności ludzkiej¹⁷. Do przekroczenia wspomnianego progu nie dochodzi zatem w sytuacjach charakteryzujących się nawet dużą niepewnością lub znacznym pogorszeniem się warunków życia zainteresowanego¹⁸.

26. Drugi etap tej kontroli powinien umożliwić właściwemu organowi ocenę w sposób konkretny i dokładny, czy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, by sądzić, że zainteresowana osoba zetknie się z rzeczywistym ryzykiem nieludzkiego lub poniżającego traktowania ze względu na jej traktowanie w czasie rozpatrywania jej wniosku i po jego rozpatrzeniu. Ocena ta wymaga indywidualnej i prospektywnej oceny ryzyka, na jakie osoba ta będzie narażona.

2. W przedmiocie wpływu natychmiastowego zawracania obywateli państw trzecich i stosowania środków detencyjnych wobec wnioskodawców na przejściach granicznych na wykonywanie art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III

27. W niniejszej sprawie argumenty skarżącego nie odnoszą się do istnienia właściwych mu wyjątkowych okoliczności, lecz raczej do istnienia naruszeń lub braków w wykonywaniu przez państwo członkowskie w pierwszej kolejności odpowiedzialne procedur przyjmowania obywateli państw trzecich i osób ubiegających się o ochronę międzynarodową na jego granicach. Jak wskazuje sąd odsyłający, skarżący podnosi, po pierwsze, że przed złożeniem wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej niejednokrotnie padł ofiarą natychmiastowego zawracania na granicy zewnętrznej Polski, a po drugie, skarży się na sposób potraktowania go w chwili wjazdu na terytorium Polski i złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, ponieważ został on zatrzymany na przejściu granicznym. Sąd odsyłający podkreśla w tym względzie, że stosowanie tych dwóch praktyk znajduje potwierdzenie w obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych informacjach.

28. Nie sądzę, aby argumenty te, nawet gdyby znajdowały potwierdzenie w takich informacjach, były wystarczające, aby przeszkodzić stosowaniu zasady wzajemnego zaufania, a tym samym uniemożliwić wykonanie decyzji o przekazaniu wydanej na podstawie art. 29 rozporządzenia Dublin III.

29. W istocie bowiem, ponieważ wspomniane argumenty dotyczą praktyk związanych z warunkami przekraczania granic zewnętrznych państwa członkowskiego i składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na tych granicach, argumenty te nie świadczą o przewidywalnych warunkach przejścia wnioskodawcy w przypadku przekazania go do tego państwa członkowskiego.

30. Co się tyczy praktyki natychmiastowego zawracania obywateli państw trzecich z granicy państwa członkowskiego – taka praktyka stanowi w sposób oczywisty poważne naruszenie ich praw podstawowych. Niezależnie od statusu prawnego zainteresowanego zasada non-refoulement, zapisana w art. 78 ust. 1 TFUE oraz w art. 18 i 19 karty praw podstawowych, jest istotnym elementem zakazu tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Zasada ta zakazuje wydalania lub ekstradycji nie tylko do państwa, w którym dana osoba może być

¹⁷ W wyroku Jawo (pkt 92) Trybunał odniósł się do wyroku ETPC z dnia 21 stycznia 2011 r. w sprawie M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, §§ 252–263).

¹⁸ Zobacz wyrok Jawo (pkt 93).

narażona na ryzyko prześladowania lub poważnej krzywdy (zawrócenie bezpośrednie), lecz również do państwa, w którym groziłoby jej poważne ryzyko późniejszego wydalenia do tego państwa (zawrócenie pośrednie).

31. Europejski Trybunał Praw Człowieka bada zgodność z prawem tej praktyki, niezależnie od tego, czy chodzi o „natychmiastowe wydalenie”, czy też „odesłanie przymusowe”, w kontekście art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹⁹ lub art. 4 protokołu do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, uznającego niektóre prawa i wolności inne niż wymienione w konwencji i w pierwszym protokole dodatkowym do konwencji²⁰, w brzmieniu zmienionym protokołem nr 11, zatytułowanym „Zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców”²¹. ETPC wiąże taką praktykę z wydalaniem, które oznacza każde przymusowe usunięcie obywatela państwa trzeciego z terytorium danego państwa, niezależnie od legalności pobytu danej osoby, czasu spędzonego na tym terytorium, miejsca, w którym została zatrzymana, jej statusu migranta lub osoby ubiegającej się o azyl lub jej zachowania przy przekraczaniu granicy²². Obywatel państwa trzeciego zostaje de facto pozbawiony możliwości wjazdu na terytorium danego państwa. Możliwość ta jest zaś niezbędnym warunkiem wstępnym przeprowadzenia procedury identyfikacji i oceny szczególnych potrzeb osób najbardziej narażonych na zagrożenia. Niektórzy obywatele państw trzecich mogą zatem nie mieć możliwości złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

32. W tym kontekście uważam, że praktyka natychmiastowego zawracania z granicy państwa członkowskiego wpływa na prawidłowe funkcjonowanie wspólnego europejskiego systemu azylowego w jego wymiarze zewnętrznym, ponieważ nie gwarantuje on dostępu do ochrony międzynarodowej.

33. Jednakże okoliczność, że państwo członkowskie w pierwszej kolejności odpowiedzialne napotyka poważne trudności w zintegrowanym zarządzaniu swoimi granicami i stosowaniu rozporządzenia (WE) nr 562/2006²³, skłaniające je do stosowania praktyk granicznych mogących naruszać prawa podstawowe odnośnych osób, nie może sama w sobie stanowić poważnej i sprawdzonej podstawy, by sądzić, że w przypadku przekazania do tego państwa członkowskiego osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej byłaby narażona na rzeczywiste ryzyko poddania jej nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu w rozumieniu art. 4 karty praw podstawowych w trakcie rozpatrywania jej wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i po

¹⁹ Podpisanej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”).

²⁰ Podpisanego w Strasburgu dnia 16 września 1963 r.

²¹ Według Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka pojęcie to odnosi się do „różnych środków podejmowanych przez państwa, czasami z udziałem państw trzecich lub podmiotów niepaństwowych, które sprawiają, że migranci, w tym osoby ubiegające się o azyl, są natychmiast zmuszani do powrotu, bez oceny ich indywidualnych potrzeb w zakresie ochrony praw człowieka w danym kraju lub na danym terytorium czy też na obszarach morskich, niezależnie od tego, czy chodzi o wody terytorialne, czy wody międzynarodowe, skąd próbowali przekroczyć granicę międzynarodową lub faktycznie to zrobili” [zob. Specjalny Sprawozdawca ds. Praw Człowieka Migrantów, *Rapport sur les moyens de répondre aux conséquences pour les droits de l'homme des mesures de renvoi de migrants sur terre et en mer* (sprawozdanie w sprawie sposobów zaradzenia skutkom odsyłania migrantów na lądzie i na morzu), 12 maja 2021 r., pkt 34].

²² Zobacz wyrok ETPC z dnia 13 lutego 2020 r. w sprawie N.D. i N.T. przeciwko Hiszpanii (CE:ECHR:2020:0213JUD000867515, § 185). Europejski Trybunał Praw Człowieka miał wypowiedzieć się w kwestii możliwości zastosowania art. 4 protokołu przytoczonego w pkt 31 niniejszej opinii, dotyczącego „[z]akazu zbiorowego wydalania cudzoziemców”, do natychmiastowego i przymusowego odesłania obywateli państw trzecich z granicy lądowej w wyniku podjętej przez znaczną liczbę migrantów próby nielegalnego i masowego przekroczenia tej granicy. ETPC zauważył w tym wyroku, że specyfika kontekstu migracyjnego i poważne trudności, jakie obecnie państwa napotykają w obliczu rosnącego napływu migrantów i osób ubiegających się o azyl, nie mogą prowadzić do ustanowienia przestrzeni bezprawia, w której jednostki nie podlegają żadnemu systemowi prawnemu mogącemu zapewnić im korzystanie z praw i gwarancji przewidzianych w EKPC, które państwa zobowiązały się przyznawać osobom podlegającym ich jurysdykcji (§§ 106, 110 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz także zastosowanie tego orzecznictwa w wyroku ETPC z dnia 8 lipca 2021 r. w sprawie Shahzad przeciwko Węgrom (CE:ECHR:2021:0708JUD001262517).

²³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz.U. 2006, L 105, s. 1; sprostowanie: Dz.U. 2010, L 275, s. 11).

jego zakończeniu²⁴. Jak podkreślił sekretarz stanu przed sądem odsyłającym, praktyka grupowego zawracania nie ma znaczenia dla oceny zgodności z prawem decyzji o przekazaniu, ponieważ po przeprowadzeniu przekazania skarżący nie będzie na tę praktykę narażony.

34. Charakter i natężenie ryzyka nieludzkiego lub poniżającego traktowania, na jakie narażony jest wnioskodawca w związku z przekazaniem go do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego, należy oceniać w świetle dokładnych danych dotyczących nieprawidłowości lub braków występujących w tym państwie członkowskim w sytuacjach obiektywnie porównywalnych z sytuacjami, w których ów wnioskodawca ma się znaleźć w następstwie wykonania odnośnego przekazania, jako wnioskodawca w trakcie procedury rozpatrywania jego wniosku, a następnie albo jako beneficjent statusu uchodźcy lub statusu ochrony uzupełniającej przyznanego w wyniku tej procedury, albo w przypadku nieuwzględnienia jego wniosku – jako obywatel państwa trzeciego podlegający wydaleni²⁵. Wskazówki dotyczące praktyk stosowanych przez państwo członkowskie w pierwszej kolejności odpowiedzialne przy próbach przekroczenia granic zewnętrznych lub przy składaniu na jego granicach wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej nie pozwalają domniemywać, w jaki sposób zainteresowany będzie traktowany w dalszym biegu procedury rozpatrywania jego wniosku i po jej zakończeniu. Nawet gdyby wskazówki te świadczyły o istnieniu poważnych naruszeń praw podstawowych obywateli państw trzecich, nie można ich uznać za dane istotne dla celów oceny ryzyka nieludzkiego lub poniżającego traktowania, której powinien dokonać organ właściwy na podstawie art. 3 ust. 2 rozporządzenia Dublin III, gdyż groziłoby to sparaliżowaniem funkcjonowania tego rozporządzenia.

35. Wniosek ten nasuwa się również w odniesieniu do występujących w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym braków w zakresie traktowania obywateli państw trzecich przy przekraczaniu granic i przyjmowaniu osób ubiegających się o ochronę międzynarodową zatrzymanych na przejściach granicznych. Braki te dotyczą sytuacji, które nie są porównywalne z sytuacją, w jakiej znajdzie się wnioskodawca objęty decyzją o przekazaniu, ze względu zarówno na status obywatela państwa trzeciego, jak i na znajdujące zastosowanie regulacje prawne. W sytuacji, w której nie ma danych potwierdzających istnienie nieprawidłowości systemowych lub ogólnych czy też dotyczących określonej grupy osób we wdrażaniu dyrektywy 2013/33, a w szczególności w zakresie dostępu do świadczeń materialnych w ramach przyjmowania, względy te nie są również wystarczające jako poważna i sprawdzona podstawa, by sądzić, że w przypadku przekazania do tego państwa członkowskiego zainteresowana osoba byłaby narażona na rzeczywiste ryzyko poddania jej nieludzkiemu lub

²⁴ Jak podnosi w swoich uwagach rząd czeski, trudności, jakie państwo członkowskie może napotykać w rejestrowaniu w odpowiednim czasie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na swoich przejściach granicznych, nie oznaczają, że to państwo członkowskie nie jest w stanie przejąć wnioskodawcy w celu rozpatrzenia jego wniosku, jeśli nic nie wskazuje na to, że osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową traktuje ono w tym względzie w sposób naruszający ich prawa podstawowe.

²⁵ W trakcie rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej oraz jako wnioskodawca korzysta on z praw i gwarancji ustanowionych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U. 2013, L 180, s. 96). Po rozpatrzeniu jego wniosku beneficjent ochrony międzynarodowej korzysta z praw związanych ze statusem uchodźcy lub osoby objętej ochroną uzupełniającą, określonych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U. 2011, L 337, s. 9). Co się tyczy obywatela państwa trzeciego, którego wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej oddalono, może on ulec wydaleni wyłącznie na warunkach określonych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. 2008, L 348, s. 98).

poniżającemu traktowaniu w trakcie rozpatrywania jej wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej lub po jego zakończeniu, w szczególności poprzez znalezienie się w sytuacji skrajnej deprivacji materialnej²⁶.

36. Podsumowując: w braku obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych informacji mogących wykazać istnienie w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w systemie ochrony międzynarodowej lub nieprawidłowości w przejściu i traktowaniu możliwej do obiektywnego zidentyfikowania grupy osób, do której należy wnioskodawca, nie ma uzasadnionego powodu, aby właściwy organ zakładał, że sposób traktowania wnioskodawcy w trakcie procedury rozpatrywania jego wniosku i po jego rozpatrzeniu narazi go na ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Przeciwnie, zgodnie z zasadą wzajemnego zaufania organ ten jest zobowiązany oprzeć swoją ocenę na założeniu, że prawa podstawowe, w tym prawa wynikające z Konwencji dotyczącej statusu uchodźców²⁷, uzupełnionej Protokołem dotyczącym statusu uchodźców²⁸ oraz EKPC²⁹, będą przestrzegane.

37. W tych okolicznościach właściwy organ nie jest zatem uprawniony do żądania od państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego, aby dostarczyło dodatkowych informacji lub udzieliło indywidualnych gwarancji co do warunków przyjmowania i życia wnioskodawcy w trakcie rozpatrywania jego wniosku i po jego zakończeniu, gdyż w przeciwnym razie doszłoby do naruszenia zasady wzajemnego zaufania, której państwa członkowskie powinny przestrzegać i na której opiera się wspólny europejski system azylowy. Ponadto takie działania, które wymagałyby przecież dodatkowego czasu, nie pozwoliłyby na zagwarantowanie sprawnego ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego i szybkiego rozpatrywania wniosków, chociaż takie są właśnie cele założone przez prawodawcę Unii w ramach rozporządzenia Dublin III³⁰.

38. W świetle tych okoliczności uważam, że art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III w związku z art. 4 karty praw podstawowych należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie wykonaniu decyzji o przekazaniu osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej, która była przedmiotem natychmiastowego zawrócenia z granicy zewnętrznej państwa członkowskiego będącego zgodnie z tym rozporządzeniem w pierwszej kolejności odpowiedzialnym za rozpatrzenie jej wniosku oraz środka detencyjnego na przejściu granicznym tego państwa członkowskiego w sposób, jak twierdzi, niezgodny z prawem, o ile właściwy organ nie posiada informacji mogących wykazać, iż istnieją poważne i sprawdzone podstawy, by sądzić, że osoba ta w wyniku przekazania jej do wspomnianego państwa członkowskiego będzie narażona na rzeczywiste ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania w trakcie rozpatrywania jej wniosku i po jego rozpatrzeniu.

39. W braku takich informacji właściwy organ jest zobowiązany wykonać decyzję o przekazaniu zgodnie z art. 29 wspomnianego rozporządzenia bez uprzedniego przeprowadzenia weryfikacji lub żądania od państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego dostarczenia

²⁶ Środki, jakie państwa członkowskie powinny przyjąć, pozwalają wnioskodawcom na odpowiedni poziom życia, gwarantujący im utrzymanie i ochronę zdrowia zarówno fizycznego, jak i psychicznego. Zobacz art. 17 ust. 1 i 2 dyrektywy 2013/33, a także wyrok z dnia 12 listopada 2019 r., Haqbin (C-233/18, EU:C:2019:956, pkt 33, 46).

²⁷ Sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, t. 189, s. 150, nr 2545 (1954)], która weszła w życie w dniu 22 kwietnia 1954 r.

²⁸ Zawarty w Nowym Yorku w dniu 31 stycznia 1967 r., wszedł w życie w dniu 4 października 1967 r.

²⁹ Zobacz wyrok z dnia 23 stycznia 2019 r., M.A. i in. (C-661/17, EU:C:2019:53, pkt 83 i przytoczone tam orzecznictwo).

³⁰ Motywy 4 i 5 rozporządzenia Dublin III oraz wyrok Jawo (pkt 82).

dotatkowych informacji lub udzielenia indywidualnych gwarancji co do sposobu traktowania zainteresowanego w trakcie i po zakończeniu procedury rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

B. W przedmiocie reguł dowodowych i obowiązku współpracy mających zastosowanie w ramach art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III (pytania trzecie i czwarte)

40. Proponuję, aby pytania prejudycjalne trzecie i czwarte Trybunał rozpatrzył łącznie.

41. Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zwraca się do Trybunału, po pierwsze, o sprecyzowanie reguł dowodowych mających zastosowanie w ramach wykonywania art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III. Sąd ten zastanawia się w szczególności nad środkami dowodowymi oraz standardem dowodowym wymaganym na potrzeby wykazania ryzyka niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w rozumieniu art. 4 karty praw podstawowych, wynikającego z przekazania do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego.

42. Po drugie, sąd odsyłający zwraca się do Trybunału z pytaniem o to, czy na właściwym organie spoczywa obowiązek współpracy przy ustalaniu istnienia takiego ryzyka i ewentualnie jaki jest jego zakres. W tym kontekście sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o sprecyzowanie, jaki zakres ma obowiązek, spoczywający na właściwym organie, dokonania weryfikacji istnienia ryzyka niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym lub zażądania gwarancji indywidualnych w przypadku poważnego i strukturalnego naruszenia praw podstawowych przez to państwo.

43. W pytaniu czwartym sąd odsyłający zastanawia się nad wpływem braku skutecznej ochrony prawnej w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym na reguły dowodowe lub zasady współpracy ustanowione w ramach wykonywania art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III.

1. W przedmiocie reguł dowodowych mających zastosowanie w ramach art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III

44. Prawodawca Unii nie reguluje reguł dowodowych mających zastosowanie przy wykonywaniu art. 3 ust. 2 rozporządzenia Dublin III. Uważam jednak, że systematyka tego rozporządzenia oraz zasady ustanowione przez Trybunał w orzecznictwie pozwalają określić zasady, na których system ten powinien się opierać.

45. Po pierwsze, ocena, jaką należy przeprowadzić na podstawie art. 3 ust. 2 akapit drugi wspomnianego rozporządzenia, wymaga, aby wnioskodawca miał możliwość przedstawienia wszystkich znajdujących się w jego posiadaniu informacji, które mogą przyczynić się do wykazania ryzyka niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w razie przekazania go do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego.

46. Wnioskodawca musi mieć taką możliwość na etapie rozmowy indywidualnej lub, w danym wypadku, odwołania od decyzji o przekazaniu.

47. Rozmowa indywidualna podlega zasadom ogólnym i gwarancjom określonym w rozdziale II rozporządzenia Dublin III. Artykuł 5 ust. 1 tego rozporządzenia wymaga od właściwego organu przeprowadzenia indywidualnej rozmowy z wnioskodawcą celem ułatwienia ustalenia

odpowiedzialnego państwa członkowskiego i zapewnienia właściwego zrozumienia przez wnioskodawcę informacji przekazanych mu na podstawie art. 4 wspomnianego rozporządzenia. Rozmowa ta powinna przede wszystkim stanowić dla wnioskodawcy okazję do złożenia szczegółowych oświadczeń lub przedstawienia wszystkich dowodów i poszlak, o których mowa w art. 21 ust. 3 i art. 22 ust. 3 tego rozporządzenia, pozwalających założyć odpowiedzialność państwa członkowskiego, na podstawie których składa się wniosek o przejęcie³¹. Te dowody i poszlaki odnoszą się do stosowania kryteriów ustalania odpowiedzialnego państwa członkowskiego wymienionych w rozdziale III rozporządzenia Dublin III, który to zakres nie obejmuje „kryterium wykluczenia” określonego w art. 3 ust. 2 tego rozporządzenia³². Jednakże, moim zdaniem, nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby ta rozmowa indywidualna była również okazją dla wnioskodawcy do poinformowania o swoich obawach i w razie potrzeby przedstawienia dowodów mogących wykazać istnienie ryzyka nieludzkiego lub poniżającego traktowania, w przypadku gdyby przewidziano jego ewentualne przekazanie do innego państwa członkowskiego. Brzmienie art. 5 ust. 1 akapit pierwszy wspomnianego rozporządzenia jest bowiem wystarczająco szerokie, aby umożliwić taką wykładnię, przyczyniającą się ponadto do realizacji celu, do którego dąży prawodawca Unii za pomocą wymogu przeprowadzenia indywidualnej rozmowy, a mianowicie wzmocnienia praw wnioskodawców i jak najdalej idącego włączenia ich w proces ustalania odpowiedzialnego państwa członkowskiego³³. Wreszcie wydaje mi się, że wykładnia ta znajduje potwierdzenie w zasadach, które Trybunał wypracował w wyrokach z dnia 19 marca 2019 r., Ibrahim i in.³⁴ i z dnia 16 lipca 2020 r., Addis³⁵, dotyczących oceny poważnego ryzyka poddania wnioskodawcy nieludzkiemu i poniżającemu traktowaniu, które ponosiłby on w przypadku odesłania go do państwa członkowskiego, w którym korzysta już z ochrony międzynarodowej. Odsyłam w tym względzie do pkt 55–57 niniejszej opinii.

48. Po wydaniu decyzji o przekazaniu wnioskodawca może przedstawić powody, dla których przekazanie to może narazić go na nieludzkie lub poniżające traktowanie, w ramach środka zaskarżenia, jaki może wnieść od tej decyzji na podstawie art. 27 ust. 1 rozporządzenia Dublin III. Niniejsza sprawa jest przykładem takiego działania.

49. Po drugie, co się tyczy dowodów, jakie wnioskodawca powinien przedstawić, Komisja wskazała w swoich uwagach, że w świetle wyroku Jawo „wnioskodawca powinien przekazać obiektywne, wiarygodne, dokładne i należycie zaktualizowane informacje wskazujące na istnienie nieprawidłowości, czy to systemowych lub ogólnych, czy to dotyczących określonych grup osób, które to nieprawidłowości osiągają szczególnie wysoki próg dolegliwości”.

50. Nie podzielam tego poglądu.

51. Po pierwsze, wydaje mi się, że taka wykładnia prowadzi do nałożenia na wnioskodawcę ciężaru dowodu, który jest nadmierny w świetle trudności, jakie może on napotkać przy przeprowadzaniu dowodów, a w szczególności w świetle zasobów, którymi dysponuje.

³¹ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1560/2003 z dnia 2 września 2003 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 343/2003 ustanawiającego kryteria i mechanizmy określania państwa członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego (Dz.U. 2003, L 222, s. 3), którego przekształceniem jest rozporządzenie Dublin III, wymienia w związku z tym w załączniku II istotne dowody formalne, jak również elementy orientacyjne (poszlaki), które należy wykorzystać przy ustalaniu państwa odpowiedzialnego, wśród których znajdują się, między innymi, zezwolenia na pobyt wydane członkowi rodziny wnioskodawcy, dowody, że dane osoby są spokrewnione, czy też bilety potwierdzające wjazd przez granicę zewnętrzną lub wyciągi z rejestrów ośrodków detencyjnych itp.

³² Zobacz podobnie wyrok N.S. i in. (pkt 85).

³³ Zobacz podobnie wyroki: z dnia 7 czerwca 2016 r., Ghezelbash (C-63/15, EU:C:2016:409, pkt 47–51); z dnia 26 lipca 2017 r., Mengesteab (C-670/16, EU:C:2017:587, pkt 58).

³⁴ C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, EU:C:2019:219.

³⁵ C-517/17, EU:C:2020:579.

52. Zgadza się, że co do zasady to do wnioskodawcy należy przedstawienie dowodów mogących wykazać, że istnieją poważne podstawy, aby sądzić, iż gdyby decyzja o przekazaniu została wykonana, byłby on narażony na rzeczywiste ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Uważa jednak, że w kwestii wymogów dotyczących charakteru i wymaganego standardu dowodowego należy zachować ostrożność, ponieważ zależą one od okoliczności poszczególnych przypadków. Podziela zatem uwagę rządu polskiego, zgodnie z którą brak jakiegokolwiek dokumentu potwierdzającego oświadczenie wnioskodawcy nie może sam w sobie przesądzać o braku jego mocy dowodowej. Niektórzy wnioskodawcy są bowiem w stanie powiadomić o swoich obawach w sposób konkretny, przedstawiając istotne informacje, a nawet dowody z dokumentów dotyczące warunków ich przejęcia, ponieważ przebywali w tym charakterze na terytorium państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego przed jego opuszczeniem. Inni natomiast nie mogą przedstawić dowodów na poparcie swoich oświadczeń, a jeśli nimi dysponują, nie są w stanie przekazać najbardziej istotnych spośród nich. W tym względzie rząd niderlandzki podkreśla w swoich uwagach, że wnioskodawca może dostarczyć dostępne informacje na temat danego państwa członkowskiego, takie jak sprawozdania sporządzone przez Asylum Information Database (AIDA) lub umowy o współpracy zawarte między tym państwem członkowskim a Agencją Unii Europejskiej ds. Azylu (AUEA) czy też sprawozdania organizacji obrony praw człowieka. O ile na etapie odwołania od decyzji o przekazaniu niektórzy wnioskodawcy mogą rzeczywiście korzystać ze środków, jakie oferuje im pomoc prawna i językowa, o tyle nie jestem przekonany, czy w większości przypadków mają oni bezwzględnie wiedzę o istotnych źródłach informacji dotyczących poszanowania w danym państwie członkowskim praw podstawowych osób ubiegających się o ochronę międzynarodową oraz ewentualnych sposobów uzyskania do nich dostępu.

53. O ile w tych okolicznościach można wymagać od wnioskodawcy, aby wykazał w sposób wystarczający swoją rzeczywistą sytuację osobistą w drodze składanych przez siebie oświadczeń o odpowiednim charakterze i zakresie, a w razie potrzeby za pomocą dowodów z dokumentów lub poszlak, które posiada, o tyle nie można od niego oczekiwać przedstawienia obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych danych pozwalających na wykazanie istnienia nieprawidłowości w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym oraz natężenia ponoszonego przez niego ryzyka. Moim zdaniem za takie działania odpowiedzialny jest właściwy organ, który jako jedyny jest w stanie dokonać oceny prawnej wymaganej w ramach wykonywania art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III.

54. Po drugie, nie widzę żadnego powodu, aby wnioskodawca ponosił większy ciężar dowodu niż wtedy, kiedy musi wykazać, że w przypadku ponownego przekazania do państwa członkowskiego, w którym korzysta już z ochrony międzynarodowej, ponosi ryzyko traktowania sprzecznego z art. 4 karty praw podstawowych.

55. Przypominam, że w wyroku z dnia 19 marca 2019 r., Ibrahim i in.³⁶, który został wydany w tym samym dniu co wyrok Jawo, Trybunał orzekł, iż art. 33 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2013/32/UE³⁷ nie stoi na przeszkodzie temu, aby państwo członkowskie skorzystało z oferowanej przez ten przepis możliwości odrzucenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jako niedopuszczalnego ze względu na to, że wnioskodawcy już udzielono ochrony uzupełniającej w innym państwie członkowskim, w przypadku gdy warunki życia, jakie wspomniany wnioskodawca mógłby

³⁶ C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, EU:C:2019:219.

³⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz.U. 2013, L 180, s. 60). Zgodnie z art. 33 ust. 2 lit. a) tej dyrektywy państwa członkowskie mogą uznać wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej za niedopuszczalny, jeżeli inne państwo członkowskie udzieliło już ochrony międzynarodowej.

napotkać jako beneficjent tej ochrony w owym innym państwie członkowskim, nie naraziłyby go na poważne ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania w rozumieniu art. 4 karty praw podstawowych³⁸.

56. W tym kontekście Trybunał sformułował zasady identyczne z tymi, które ogłosił w wyroku *Jawo*, stosując go w drodze analogii. Trybunał przypomniał przy tym, że gdy organy państwa członkowskiego posiadają dowody przedstawione przez wnioskodawcę w celu wykazania istnienia takiego ryzyka w państwie członkowskim, które udzieliło już ochrony międzynarodowej, organy te są zobowiązane dokonać, na podstawie obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych danych oraz w świetle standardu ochrony praw podstawowych gwarantowanego prawem Unii, oceny rzeczywistego charakteru nieprawidłowości, czy to systemowych lub ogólnych, czy dotyczących niektórych grup osób³⁹. Jeśli chodzi o próg dolegliwości, jest on logicznie identyczny z progiem określonym w wyroku *Jawo* i oznacza, że zainteresowana osoba jest narażona na ryzyko znalezienia się w sytuacji skrajnej deprivacji materialnej⁴⁰.

57. W wyroku z dnia 16 lipca 2020 r., *Addis*⁴¹ Trybunał wysnuł stąd wniosek, że oceny ryzyka traktowania sprzecznego z art. 4 karty praw podstawowych należy dokonać po umożliwieniu wnioskodawcy przedstawienia wszystkich dowodów mogących potwierdzać jego istnienie, w szczególności informacji o charakterze osobistym⁴². Trybunał orzekł w konsekwencji, że przesłuchanie powinno pozwolić organowi rozstrzygającemu nie tylko ocenić konkretną sytuację wnioskodawcy oraz stopień jego podatności na zagrożenia, ale również pozwolić temu organowi na upewnienie się, że wnioskodawca został wezwany do przedstawienia „wszystkich informacji mogących wykazać, że przekazanie do państwa członkowskiego, które już udzieliło mu ochrony międzynarodowej, naraziłoby go na ryzyko traktowania sprzecznego ze art. 4 karty praw podstawowych”⁴³.

58. Należy stwierdzić, że Trybunał, podobnie jak prawodawca Unii, nie ustanowił żadnego wymogu dotyczącego charakteru i mocy dowodów, jakie wnioskodawca jest zobowiązany przedstawić na poparcie swoich twierdzeń. Nie ma zatem moim zdaniem żadnego powodu, aby przy wykonywaniu art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III odejść od tych zasad, ponieważ nie można inaczej podchodzić do sytuacji wnioskodawcy ponoszącego ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania w zależności od tego, czy ulega on odesłaniu do państwa członkowskiego, w którym korzysta już z ochrony międzynarodowej, czy do odpowiedzialnego państwa członkowskiego.

59. Wniosuję z tego, że do wnioskodawcy należy złożenie szczegółowych oświadczeń i przedstawienie wszystkich posiadanych przez niego ewentualnie dowodów mogących wykazać, że istnieją poważne podstawy, aby sądzić, iż w wyniku przekazania go do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego byłby on narażony na rzeczywiste ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania.

³⁸ Zobacz wyrok z dnia 19 marca 2019 r., *Ibrahim i in.* (C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, EU:C:2019:219, pkt 101).

³⁹ Zobacz wyrok z dnia 19 marca 2019 r., *Ibrahim i in.* (C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, EU:C:2019:219, pkt 88).

⁴⁰ Zobacz wyrok z dnia 19 marca 2019 r., *Ibrahim i in.* (C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, EU:C:2019:219, pkt 90).

⁴¹ C-517/17, EU:C:2020:579.

⁴² Zobacz wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., *Addis* (C-517/17, EU:C:2020:579, pkt 53).

⁴³ Wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., *Addis* (C-517/17, EU:C:2020:579, pkt 54).

2. *W przedmiocie istnienia i ewentualnego zakresu obowiązku współpracy spoczywającego na właściwym organie w ramach wykonywania art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III*

60. W drugiej części pytania trzeciego sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o wyjaśnienie zakresu, w jakim organ właściwy jest zobowiązany do współpracy z wnioskodawcą w celu wykazania ryzyka nieludzkiego i poniżającego traktowania w przypadku przekazania do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego. Obowiązek taki, skutkujący koniecznością zbadania i dogłębnego oceniającego przez ów organ istnienia rzeczywistego ryzyka nieludzkiego i poniżającego traktowania, pozwala zrekompenzować trudności w udowodnieniu istnienia takiego ryzyka, jakich może doświadczać wnioskodawca, przy czym wnioskodawcy nie przysługują te same gwarancje proceduralne co przewidziane w dyrektywach 2011/95 i 2013/32.

61. Rozporządzenie Dublin III nie ustanawia żadnego obowiązku współpracy między właściwym organem a wnioskodawcą przy wykonywaniu art. 3 ust. 2 akapit drugi tego rozporządzenia.

62. Po pierwsze, rozporządzenie Dublin III opiera się, przede wszystkim, na zasadach wzajemnego zaufania i współpracy administracyjnej między państwami członkowskimi. Chociaż osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową może przedstawić swoje stanowisko przed właściwym organem podczas rozmowy indywidualnej, to jednak procedura ustalania odpowiedzialnego państwa członkowskiego opiera się w szczególności, zgodnie z rozdziałem VII tego rozporządzenia, na przekazywaniu informacji, na wymianie danych i na porozumieniach administracyjnych między właściwymi organami państw członkowskich. I tak rozporządzenie nr 1560/2003 ma na celu, zgodnie z jego motywem 1, wyraźne określenie konkretnych sposobów skutecznego stosowania rozporządzenia Dublin III, „aby ułatwić współpracę między organami państw członkowskich właściwymi do stosowania tego rozporządzenia w odniesieniu do przekazywania i przetwarzania wniosków do celów przejścia i przejścia z powrotem, wniosków o informację i wykonywania przekazania”.

63. Po drugie, art. 3 ust. 2 rozporządzenia Dublin III skodyfikował zasady wypracowane przez Trybunał w wyroku N.S. i in., przy czym prawodawca Unii nie wprowadził przepisów szczególnych dotyczących istnienia ewentualnego obowiązku współpracy między właściwym organem a wnioskodawcą.

64. W związku z brakiem takich uregulowań rząd polski sugeruje w swoich uwagach zastosowanie w drodze analogii przepisów art. 4 dyrektywy 2011/95, ponieważ sąd odsyłający uznał w tym względzie, że ustanowiony w takim razie obowiązek współpracy przy ustalaniu ryzyka nieludzkiego i poniżającego traktowania w przypadku przekazania do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego byłby ze względu na swój charakter i zakres porównywalny z obowiązkiem ustanowionym w ramach dyrektywy 2011/95.

65. Zastosowanie w drodze analogii wymaga jeśli nie tożsamości, to przynajmniej podobieństwa między sytuacją, której dotyczy luka prawna, a sytuacją wyraźnie uregulowaną przez prawodawcę Unii. O ile zaś rozporządzenie Dublin III różni się pod względem przedmiotu i celu od dyrektyw 2011/95 i 2013/32⁴⁴, o tyle sytuacja, o której mowa w art. 3 ust. 2 akapit drugi tego rozporządzenia, dotycząca ustalenia ryzyka nieludzkiego lub poniżającego traktowania w przypadku przekazania wnioskodawcy do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego, oraz sytuacja, o której mowa w art. 4 dyrektywy 2011/95, związana z ustaleniem rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy w przypadku powrotu

⁴⁴ Dyrektywy te ustanawiają przepisy materialne i formalne mające zastosowanie do udzielania ochrony międzynarodowej, podczas gdy rozporządzenie określa metodę i kryteria ustalania odpowiedzialnego państwa członkowskiego.

wnioskodawcy do jego państwa pochodzenia, są podobne pod względem ratio legis każdego z tych przepisów. Jest prawdą, że ocena ryzyka przeprowadzana w ramach postępowania w sprawie ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego ma zakres bardziej ograniczony. Służy ona jednak temu samemu celowi co cel realizowany w trakcie rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, a mianowicie zapewnieniu poszanowania praw podstawowych wnioskodawcy, oraz angażuje te same podmioty.

66. Nie sądzę jednak, aby stosowanie per analogiam było konieczne. W istocie bowiem w wyrokach N.S. i in., z dnia 16 lutego 2017 r., C.K. i in.⁴⁵ oraz Jawo Trybunał poniekąd ustanowił obowiązek współpracy między właściwym organem a wnioskodawcą w ramach wykonywania art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III, którego warunki są podobne do warunków ustanowionych w art. 4 dyrektywy 2011/95.

67. W obu przypadkach oświadczenia złożone przez wnioskodawcę w trakcie jego rozmowy indywidualnej i ewentualne dowody z dokumentów lub poszlaki przedstawione przez niego stanowią jedynie punkt wyjścia dla procesu oceny faktów i okoliczności prowadzonego przez właściwe organy⁴⁶. Podobnie jak w przypadku przepisów zawartych w art. 4 ust. 3 i 5 dyrektywy 2011/95⁴⁷, Trybunał wymaga, aby właściwy organ ocenił rzeczywiste ryzyko poddania wnioskodawcy nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu na podstawie nie tylko obiektywnych, wiarygodnych, precyzyjnych i należycie zaktualizowanych danych dotyczących funkcjonowania systemu ochrony międzynarodowej w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym, lecz również na podstawie konkretnej sytuacji wnioskodawcy, w związku z czym organ ten jest zobowiązany do przeprowadzenia oceny indywidualnej⁴⁸.

68. Przyznaję, że zakres tej współpracy między właściwym organem a wnioskodawcą w ramach wykonywania art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III różni się od współpracy ustanowionej w ramach art. 4 dyrektywy 2011/95 w jednym przypadku, mianowicie wtedy, kiedy ocena ta ujawnia istnienie poważnych i sprawdzonych podstaw, by sądzić, że wnioskodawca będzie narażony na nieludzkie lub poniżające traktowanie z powodu przekazania go do odpowiedzialnego państwa członkowskiego. W takim przypadku zasady wzajemnego zaufania i współpracy administracyjnej, na których opiera się rozporządzenie Dublin III, wymagają bowiem moim zdaniem, aby właściwy organ zwrócił się w indywidualnym przypadku do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego o dodatkowe informacje lub o udzielenie odpowiednich indywidualnych gwarancji co do warunków przyjmowania lub przejęcia wnioskodawcy, po to, aby decyzja o przekazaniu została wykonana z poszanowaniem art. 4 karty praw podstawowych. Artykuł ten pociąga za sobą obowiązek niewykonania tej decyzji w przypadku, gdyby gwarancje te okazały się niewystarczające, ponieważ art. 3 ust. 2 rozporządzenia Dublin III wymaga od właściwego organu dalszej oceny kryteriów określonych

⁴⁵ C-578/16 PPU, EU:C:2017:127.

⁴⁶ Zobacz w kontekście dyrektywy 2011/95 wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Służba wojskowa i azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 52).

⁴⁷ Zgodnie z art. 4 ust. 3 dyrektywy 2011/95 właściwy organ jest zobowiązany do przeprowadzenia indywidualnej oceny wniosku, biorąc pod uwagę, między innymi, wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, odpowiednie oświadczenia i dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę, informujące, czy wnioskodawca doznał lub może doznać prześladowań lub poważnej krzywdy, indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy lub fakt, że wnioskodawca już był prześladowany lub doznał poważnej krzywdy. Zgodnie z art. 4 ust. 5 dyrektywy 2011/95 gdy niektóre treści oświadczeń wnioskodawcy nie są poparte dokumentami ani innymi dowodami, potwierdzenie takich treści nie jest konieczne między innymi wówczas, gdy oświadczenia te zostały uznane za spójne i wiarygodne i nie są sprzeczne z dostępnymi informacjami mającymi znaczenie dla sprawy, a także stwierdzono ogólną wiarygodność wnioskodawcy.

⁴⁸ Zobacz wyrok Jawo (pkt 94–97).

w rozdziale III tego rozporządzenia w celu stwierdzenia, czy inne państwo członkowskie może zostać wyznaczone jako odpowiedzialne (akapit drugi), lub samodzielnego rozpatrzenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej (akapit trzeci).

3. W przedmiocie konsekwencji ewentualnej nieskuteczności lub niewystarczającego charakteru środków odwoławczych w odpowiedzialnym państwie członkowskim dla reguł dowodowych lub zasad współpracy ustanowionych w ramach wykonywania art. 3 ust. 2 rozporządzenia Dublin III

69. Wreszcie w pytaniu czwartym sąd odsyłający zastanawia się, na ile nieskuteczność lub niewystarczający charakter środków odwoławczych i środków zaskarżenia prowadzący do braku skutecznej ochrony prawnej w państwie członkowskim odpowiedzialnym ma wpływ na reguły dowodowe lub zasady współpracy mające zastosowanie przy wykonywaniu art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Dublin III.

70. Podobnie jak rząd niderlandzki uważam, że ewentualne istnienie niedociągnięć w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym jako takie nie ma wpływu na rzeczony reguły dowodowe ani na zasady współpracy między właściwym organem a wnioskodawcą. Element ten, rozpatrywany odrębnie, nie stanowi naruszenia art. 4 karty praw podstawowych. W połączeniu z istnieniem nieprawidłowości w systemie ochrony międzynarodowej wpływa on natomiast na zakres oceny ryzyka, którą właściwy organ powinien przeprowadzić, oraz na to, jakich ewentualnie dodatkowych informacji lub gwarancji indywidualnych powinien zażądać.

71. W świetle całości powyższych rozważań uważam, że do właściwego organu należy ocena, we współpracy z wnioskodawcą, czy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby sądzić, że w wyniku przekazania wnioskodawcy do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego będzie on narażony na rzeczywiste ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Z jednej strony wnioskodawca ma obowiązek złożenia szczegółowych oświadczeń i ewentualnie przedstawienia wszystkich posiadanych przez siebie informacji, które mogą wykazać istnienie takiego ryzyka, zaś z drugiej strony właściwy organ jest zobowiązany ocenić te elementy i dokonać oceny ryzyka nie tylko w świetle obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych danych dotyczących funkcjonowania systemu ochrony międzynarodowej w danym państwie członkowskim, lecz również w świetle szczególnej sytuacji wnioskodawcy, zwracając się w razie potrzeby do tego państwa członkowskiego o odpowiednie indywidualne gwarancje co do warunków przyjmowania lub przejścia wnioskodawcy.

V. Wnioski

72. W całości świetle powyższych rozważań proponuję, aby na pytania prejudycjalne przedstawione przez Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (sąd rejonowy w Hadze, ośrodek zamiejscowy w 's-Hertogenbosch, Niderlandy) Trybunał udzielił następującej odpowiedzi:

Artykuł 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela kraju trzeciego lub bezpaństwowca w związku z art. 4 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

należy interpretować w ten sposób, że:

- nie stoi on na przeszkodzie wykonaniu decyzji o przekazaniu osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej, która, jak twierdzi, była przedmiotem natychmiastowego zawrócenia z granicy zewnętrznej państwa członkowskiego będącego zgodnie z tym rozporządzeniem w pierwszej kolejności odpowiedzialnym za rozpatrzenie jej wniosku oraz środka detencyjnego na przejściu granicznym tego państwa członkowskiego, w sposób, jak twierdzi, niezgodny z prawem, o ile właściwy organ nie posiada informacji mogących wykazać, iż istnieją poważne i sprawdzone podstawy, by sądzić, że osoba ta w wyniku przekazania jej do wspomnianego państwa członkowskiego będzie narażona na rzeczywiste ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w trakcie rozpatrywania jej wniosku i po jego rozpatrzeniu. W braku takich informacji właściwy organ jest zobowiązany wykonać decyzję o przekazaniu zgodnie z art. 29 wspomnianego rozporządzenia bez uprzedniego przeprowadzenia weryfikacji lub żądania od państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej dostarczenia dodatkowych informacji lub udzielenia indywidualnych gwarancji co do sposobu traktowania zainteresowanej osoby w trakcie i po zakończeniu procedury rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej;
- do właściwego organu należy ocena, we współpracy z osobą ubiegającą się o udzielenie ochrony międzynarodowej, czy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby sądzić, że w wyniku przekazania tej osoby do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej będzie ona narażona na rzeczywiste ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. Z jednej strony wnioskodawca ma obowiązek złożenia szczegółowych oświadczeń i ewentualnie przedstawienia wszystkich posiadanych przez siebie informacji, które mogą wykazać istnienie takiego ryzyka, zaś z drugiej strony właściwy organ jest zobowiązany ocenić te elementy i dokonać oceny ryzyka nie tylko w świetle obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych danych dotyczących funkcjonowania systemu ochrony międzynarodowej w danym państwie członkowskim, lecz również w świetle szczególnej sytuacji wnioskodawcy, zwracając się w razie potrzeby do tego państwa członkowskiego o odpowiednie indywidualne gwarancje co do warunków przyjmowania lub przejęcia wnioskodawcy.